

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDA UNIVERSAL TA'LIM
FAOLIYATLARINI TASHKIL ETISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

<https://doi.org/10.70728/c.series.v08.i03.133>

*Xolmatova Sarvinoz Raxmatilla qizi –
University of Business and Science oliy
ta'lim muassasasi, maktabgacha-boshlang'ich
ta'lim va sport faoliyati kafedrası o'qituvchisi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda universal ta'lim faoliyatlarini shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinib, ushbu jarayonda yuzaga keladigan pedagogik muammolar hamda ularni bartaraf etishning samarali usullari yoritiladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, universal ta'lim faoliyatlari, pedagogik muammo, kompetensiya, rivojlanish, metodika.

Аннотация. В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты формирования универсальных учебных действий у детей дошкольного возраста, а также рассматриваются педагогические проблемы, возникающие в этом процессе, и эффективные способы их решения.

Ключевые слова: дошкольное образование, универсальные учебные действия, педагогическая проблема, компетенция, развитие, методика.

Abstract. This article analyzes the theoretical and practical aspects of forming universal learning activities in preschool children, as well as the pedagogical challenges arising in this process and effective ways to address them.

Keywords: preschool education, universal learning activities, pedagogical problem, competence, development, methodology.

Kirish. Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonlari jadallashib borayotgan davrda ta'lim tizimi oldida mutlaqo yangi talab va vazifalar yuzaga kelmoqda. Jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichi inson kapitalining sifatiga, uning mustaqil fikrlash qobiliyatiga, muammolarni kreativ hal eta olishiga va o'z faoliyatini ongli ravishda boshqarish kompetensiyalariga bevosita bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, ta'lim tizimining barcha bosqichlarida, ayniqsa, maktabgacha ta'lim jarayonida bolalarning universal ta'lim faoliyatlarini shakllantirish masalasi dolzarb pedagogik muammo sifatida alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Maktabgacha ta'lim uzluksiz ta'lim tizimining boshlang'ich va eng muhim bo'g'ini hisoblanib, aynan ushbu bosqichda bolaning shaxs sifatida shakllanishi, uning psixik

jarayonlari rivojlanishi, bilish faoliyati faollashuvi hamda ijtimoiylashuv jarayonining dastlabki asoslari yaratiladi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, insonning keyingi hayotdagi muvaffaqiyati, uning intellektual salohiyati va ijtimoiy moslashuv darajasi ko‘p jihatdan aynan maktabgacha yosh davrida shakllangan ko‘nikma va kompetensiyalarga bog‘liq bo‘ladi. Shu sababli, mazkur davrda bolalarda nafaqat alohida bilim, balki universal xarakterga ega bo‘lgan ta‘lim faoliyatlarini rivojlantirish zarurati ortib bormoqda.

Maktabgacha ta‘lim tizimida bolalarda universal ta‘lim faoliyatlarini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogikaning eng muhim va murakkab yo‘nalishlaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ushbu jarayonning dolzarbligi, avvalo, ta‘lim mazmunining yangilanib borayotgani hamda jamiyatning shaxs rivojiga qo‘yilayotgan talablari ortib borayotgani bilan izohlanadi. Bugungi kunda bola nafaqat ma‘lum bilimlarni egallashi, balki ularni mustaqil ravishda qo‘llay olishi, yangi vaziyatlarga moslashishi va o‘z faoliyatini ongli boshqara olishi lozim. Aynan shu sifatlar universal ta‘lim faoliyatlari orqali shakllanadi, biroq ularni amaliyotga tatbiq etish jarayonida qator tizimli muammolar yuzaga chiqmoqda.

Eng avvalo, mavjud pedagogik amaliyotda universal faoliyatlarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodik asoslarning yetarlicha mukammal ishlab chiqilmaganligi kuzatiladi. Ko‘plab hollarda pedagoglar o‘z faoliyatini aniq ilmiy-metodik tizimga tayangan holda emas, balki tajribaga asoslangan holda tashkil etadi. Bu esa ta‘lim jarayonining samaradorligini barqaror ta‘minlashga to‘sqinlik qiladi. Metodik vositalarning tizimli emasligi yoki zamonaviy pedagogik talablarni to‘liq aks ettirmasligi natijasida universal ko‘nikmalarni shakllantirish jarayoni epizodik xarakter kasb etib qolmoqda.

Shu bilan birga, ta‘lim jarayonida reproduktiv yondashuv elementlarining ustunligi ham mazkur muammoning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Amaliyotda ko‘pincha bolalarga tayyor bilimlarni berishga yo‘naltirilgan usullar qo‘llanilib, ularning mustaqil fikrlash faoliyati yetarli darajada rag‘batlantirilmaydi. Natijada bola bilimni faol subyekt sifatida emas, balki passiv qabul qiluvchi sifatida o‘zlashtiradi. Bu holat esa universal ta‘lim faoliyatlarining asosiy mohiyatiga zid bo‘lib, ularning to‘laqonli shakllanishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Bundan tashqari, ta‘lim jarayonida differensial va individual yondashuv tamoyillarining yetarlicha amalga oshirilmayotgani ham muhim pedagogik muammolardan biri sifatida qaraladi. Har bir bolaning rivojlanish sur‘ati, qiziqishlari va psixologik xususiyatlari o‘ziga xos bo‘lishiga qaramasdan, ta‘lim jarayonida ko‘pincha yagona standart yondashuv qo‘llaniladi. Bu esa ayrim bolalarning imkoniyatlari to‘liq ochilmasligiga, boshqalarining esa o‘zlashtirish jarayonida qiyinchiliklarga duch kelishiga olib keladi. Natijada universal ta‘lim faoliyatlari individual rivojlanish trayektoriyasi asosida emas, balki umumiy va yuzaki shaklda rivojlanadi.

Zamonaviy ta‘lim muhitida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining roli ortib borayotganiga qaramasdan, ularni maktabgacha ta‘lim jarayonida samarali qo‘llash darajasi hali yetarli emas. Raqamli vositalar, interaktiv dasturlar va multimedia resurslarining didaktik imkoniyatlaridan to‘liq foydalanilmayotgani natijasida bolalarda bilishga qiziqish uyg‘otish va faol o‘quv muhitini yaratish imkoniyatlari cheklanib qolmoqda. Bu esa universal ta‘lim

faoliyatlarini rivojlantirishning zamonaviy mexanizmlaridan samarali foydalanilmayotganini ko‘rsatadi.

Mazkur muammoning yana bir muhim jihati pedagog kadrlarning kasbiy tayyorgarligi bilan bog‘liqdir. Universal ta‘lim faoliyatlarini shakllantirish pedagogdan yuqori darajadagi metodik savodxonlik, innovatsion yondashuv va refleksiv faoliyatni talab etadi. Biroq amaliyotda barcha pedagoglar ham bu talablar darajasida faoliyat yurita olmayapti. Bu esa ta‘lim jarayonining rivojlantiruvchi salohiyatini to‘liq amalga oshirishga to‘sqinlik qilmoqda.

Umuman olganda, yuqorida keltirilgan omillar maktabgacha ta‘lim tizimida universal ta‘lim faoliyatlarini samarali tashkil etish masalasi hali ham o‘z yechimini to‘liq topmagan kompleks pedagogik muammo ekanligini ko‘rsatadi. Mazkur muammoni hal etish esa tizimli yondashuvni, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etishni hamda pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini izchil rivojlantirishni talab etadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda ta‘lim jarayonini tashkil etishda bilimlarni tayyor holda berish emas, balki o‘quvchining (maktabgacha yoshdagi bolalarning) faol bilish jarayonini tashkil etish ustuvor ahamiyat kasb etadi. Shu bois, universal ta‘lim faoliyatlarini rivojlantirish faoliyatga yo‘naltirilgan, kompetensiyaviy va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlar asosida amalga oshirilishi lozim. Bu esa pedagogdan yuqori darajadagi kasbiy mahorat, innovatsion fikrlash va zamonaviy metodlarni qo‘llashni talab etadi.

Biroq amaliyot shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida universal ta‘lim faoliyatlarini shakllantirish jarayoni hali yetarli darajada tizimli yo‘lga qo‘yilmagan. Ko‘plab hollarda mashg‘ulotlar an‘anaviy reproduktiv metodlar asosida olib borilib, bolalarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va muammoli vaziyatlarni hal etish ko‘nikmalari yetarli darajada rivojlantirilmayapti. Bundan tashqari, pedagoglarning mazkur faoliyatlar mazmun-mohiyatini chuqur anglab yetmaganligi, metodik ta‘minotning yetishmasligi, innovatsion texnologiyalardan foydalanish darajasining pastligi kabi omillar ham ushbu jarayon samaradorligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta‘lim jarayoniga yangi imkoniyatlar bilan bir qatorda yangi muammolarni ham olib kiradi. Bir tomondan, multimedia vositalari bolalarda qiziqish va motivatsiyani oshirishga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan, ularni maqsadli va samarali qo‘llash pedagogdan yuqori darajadagi axborot kompetensiyasini talab etadi. Shu bois, maktabgacha ta‘lim jarayonida AKTdan foydalanish orqali universal ta‘lim faoliyatlarini rivojlantirish masalasi ham alohida ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, maktabgacha ta‘lim yoshida universal ta‘lim faoliyatlarini tashkil etish masalasini chuqur o‘rganish, mavjud muammolarni aniqlash va ularning samarali yechimlarini ishlab chiqish dolzarb vazifa hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi ham aynan ushbu jarayonning nazariy asoslarini tahlil qilish, pedagogik muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir.

Universal ta‘lim faoliyatlari tushunchasi zamonaviy pedagogika va psixologiyada muhim kategoriyalardan biri sifatida qaraladi. Ushbu faoliyatlar bolalarning o‘rganish

jarayonida mustaqil faoliyat yuritishiga, bilimlarni egallash, qayta ishlash va amaliyotda qo‘llashiga xizmat qiluvchi umumlashgan ko‘nikmalar tizimini anglatadi. Ular o‘z ichiga kognitiv, kommunikativ, regulativ va shaxsiy komponentlarni qamrab olib, bolaning har tomonlama rivojlanishini ta‘minlaydi. Ayniqsa, maktabgacha yosh davrida ushbu faoliyatlarning shakllanishi bolaning keyingi ta‘lim bosqichlariga muvaffaqiyatli moslashuvi uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Universal ta‘lim faoliyatlarini tashkil etishning samarali usullari

Maktabgacha ta‘lim tizimida universal ta‘lim faoliyatlarini samarali tashkil etish masalasi zamonaviy pedagogikaning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonning samaradorligi, avvalo, ta‘limni tashkil etishda qo‘llanilayotgan metodologik yondashuvlar va didaktik vositalarning mazmuni, tizimliliigi hamda ularning bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mosligi bilan belgilanadi. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, universal ta‘lim faoliyatlari an‘anaviy, reproduktiv ta‘limdan farqli ravishda, faoliyatga yo‘naltirilgan, integrativ, interfaol, texnologik hamda individual yondashuvlar asosida samarali shakllantiriladi.

Eng avvalo, faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv universal ta‘lim faoliyatlarini rivojlantirishning metodologik asosini tashkil etadi. Ushbu yondashuvning nazariy ildizlari faoliyat nazariyasiga borib taqalib, unda shaxs rivojlanishi faoliyat jarayonida amalga oshishi asoslab beriladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun faoliyatning yetakchi turi o‘yin ekanligini inobatga olgan holda, ta‘lim jarayonini o‘yin faoliyati bilan uyg‘unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan o‘yin jarayonida bola atrof-muhitni anglaydi, ijtimoiy rollarni o‘zlashtiradi, muammoli vaziyatlarga duch keladi va ularni mustaqil hal etishga intiladi. Muammoli vaziyatlar yaratish, rolli va syujetli o‘yinlardan foydalanish orqali bolalarda tahlil qilish, qaror qabul qilish va o‘z faoliyatini rejalashtirish kabi universal ko‘nikmalar shakllanadi. Bu esa ularni passiv qabul qiluvchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

Shu bilan bir qatorda, integrativ yondashuv ham universal ta‘lim faoliyatlarini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Mazkur yondashuv ta‘lim mazmunini alohida fanlarga bo‘lib o‘rganishdan ko‘ra, ularni o‘zaro bog‘liq holda, kompleks tarzda o‘zlashtirishni nazarda tutadi. Maktabgacha ta‘lim jarayonida nutq rivojlantirish, elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish, atrof-muhit bilan tanishtirish kabi yo‘nalishlarni integratsiyalash orqali bolalarda yaxlit dunyoqarash shakllantiriladi. Integrativ yondashuvning nazariy asoslari tizimlilik va yaxlitlik tamoyillariga tayanadi, bunda bilimlar fragmentar emas, balki o‘zaro bog‘langan holda o‘zlashtiriladi. Bu esa bolalarda umumlashtirish, bog‘lanishlarni ko‘ra bilish va kompleks fikrlash kabi universal faoliyatlarni rivojlantiradi.

Universal ta‘lim faoliyatlarini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati ham alohida e‘tiborga loyiqdir. Interfaol yondashuv ta‘lim jarayonida o‘qituvchi va bola, shuningdek, bolalarning o‘zaro faol hamkorligini ta‘minlashga qaratilgan. “Aqliy hujum”, “klaster”, “insert”, “rol o‘ynash” kabi metodlar bolalarning fikrlash faolligini oshiradi, ularni erkin fikr bildirishga undaydi va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Ushbu metodlar orqali bolalar nafaqat bilimlarni egallaydi, balki ularni muhokama qilish, asoslash va himoya qilishni ham o‘rganadi. Interfaol metodlarning samaradorligi konstruktivistik ta‘lim nazariyasi bilan

Qo‘qon DPI. Ilmiy xabarlar 2026-yil 3-son *C seriya*
izohlanadi, unga ko‘ra bilim shaxs tomonidan faol ravishda quriladi va ijtimoiy muloqot jarayonida mustahkamlanadi.

Zamonaviy ta‘lim muhitida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish universal ta‘lim faoliyatlarini rivojlantirishning muhim omillaridan biri sifatida qaraladi. Multimedia vositalari, interaktiv dasturlar va raqamli resurslar bolalarning diqqatini jalb etadi, ularning o‘quv motivatsiyasini oshiradi va murakkab tushunchalarni vizual hamda eshitish orqali osonroq o‘zlashtirish imkonini beradi. AKTdan foydalanish orqali ta‘lim jarayoni yanada qiziqarli, dinamik va samarali tashkil etiladi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar bolalarda axborot bilan ishlash, uni tahlil qilish va saralash ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi, bu esa universal ta‘lim faoliyatlarining muhim komponentlaridan biri hisoblanadi.

Bundan tashqari, individual yondashuv universal ta‘lim faoliyatlarini shakllantirishning ajralmas sharti hisoblanadi. Har bir bolaning rivojlanish darajasi, qiziqishlari, ehtiyojlari va qobiliyatlari turlicha bo‘lganligi sababli, ta‘lim jarayonida differensial yondashuvni qo‘llash zarur. Individual yondashuv nazariy jihatdan shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim konsepsiyasiga asoslanadi, bunda bola ta‘lim jarayonining markazida turadi. Pedagog har bir bolaning rivojlanish zonasi, ya‘ni uning mustaqil bajara oladigan va yordam bilan bajara oladigan faoliyatlari o‘rtasidagi farqni inobatga olgan holda ta‘limni tashkil etishi lozim. Bu esa bolalarning o‘z imkoniyatlarini to‘liq ro‘yobga chiqarishiga va universal ta‘lim faoliyatlarini samarali egallashiga yordam beradi.

Yuqorida keltirilgan yondashuvlar o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lib, ular kompleks tarzda qo‘llanilgandagina yuqori natijadorlikka erishish mumkin. Faoliyatga yo‘naltirilganlik bolani ta‘lim jarayonining faol subyektiga aylantirsa, integrativlik bilimlarning yaxlitligini ta‘minlaydi, interfaollik esa muloqot va hamkorlikni rivojlantiradi, axborot texnologiyalari esa jarayonni zamonaviy va qiziqarli qiladi, individual yondashuv esa har bir bolaning imkoniyatlarini to‘liq ochib beradi. Shu bois, maktabgacha ta‘lim amaliyotida ushbu yondashuvlarni uyg‘unlashtirish universal ta‘lim faoliyatlarini shakllantirishning eng samarali strategiyasi sifatida e‘tirof etiladi.

Avvalo, faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuvni amaliyotda qo‘llashda o‘yin texnologiyalari alohida ahamiyat kasb etadi. Masalan, “Do‘kon” rolli o‘yini orqali bolalar sotuvchi va xaridor rollarini bajaradi. Bu jarayonda ular nafaqat muloqot qiladi, balki hisoblash (matematik tasavvur), muomala madaniyati (ijtimoiy ko‘nikma) va qaror qabul qilish (regulyativ faoliyat) kabi ko‘nikmalarni ham rivojlantiradi. Yoki “Yo‘qolgan buyumni top” kabi muammoli o‘yin vaziyatlarida bolalar mustaqil fikrlashga, taxmin qilishga va xulosa chiqarishga o‘rganadi. Bunday mashg‘ulotlar bolaning faol ishtirokini ta‘minlab, uni o‘rganish jarayonining markaziga olib chiqadi.

Integrativ yondashuvni qo‘llashda esa turli rivojlantiruvchi yo‘nalishlarni bir mashg‘ulot doirasida uyg‘unlashtirish muhimdir. Masalan, “Kuz fasli” mavzusidagi mashg‘ulotda bolalar barglarning rangini tasvirlaydi (nutq rivoji), ularni sanaydi (matematika), daraxtlar va ob-havo haqida suhbatlashadi (tabiatshunoslik). Shu orqali bola alohida bilimlarni emas, balki ular o‘rtasidagi bog‘liqlikni tushunadi. Yoki “Hayvonlar olami” mavzusida bolalar

hayvonlarning yashash muhiti haqida gapirib, ularni guruhlarga ajratadi va rasm chizadi. Bu esa kompleks fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Interfaol metodlardan foydalanish ham universal ta’lim faoliyatlarini rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Masalan, “Aqliy hujum” metodida tarbiyachi “Qishda nimalar bo‘ladi?” degan savol beradi va bolalar o‘z fikrlarini erkin bayon qiladi. Bu jarayonda har bir bola faol ishtirok etadi, o‘z fikrini ifodalashga o‘rganadi. “Klaster” metodida esa markazga “Mevalar” so‘zi yozilib, bolalar uning atrofida turli mevalarni sanab o‘tadi va guruhlaydi. Bu esa tasniflash va umumlashtirish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. “Rol o‘ynash” metodida esa bolalar turli ijtimoiy vaziyatlarni (masalan, shifokor va bemor, o‘qituvchi va o‘quvchi) sahnalashtiradi, bu esa ularning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali ham ta’lim jarayonini samarali tashkil etish mumkin. Masalan, multimediali taqdimotlar orqali hayvonlarning ovozi, harakati va yashash muhiti ko‘rsatilsa, bolalarda kuchli qiziqish uyg‘onadi. Interaktiv o‘yinlar yordamida bolalar ranglarni ajratish, shakllarni tanish yoki oddiy mantiqiy masalalarni yechishni o‘rganadi. Masalan, planshet yoki kompyuterda “To‘g‘ri shaklni tanla” o‘yini orqali bola vizual idrokini va mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Shu bilan birga, qisqa animatsion videolar orqali murakkab tushunchalarni sodda va tushunarli tarzda yetkazish mumkin.

Individual yondashuvni ta’minlashda esa pedagog har bir bolaning imkoniyatlarini hisobga olishi zarur. Masalan, nutqi yaxshi rivojlangan bolaga hikoya tuzish topshirig‘i berilsa, nutqi sustroq bolaga rasm asosida gap tuzish vazifasi beriladi. Yoki matematik qobiliyati yuqori bo‘lgan bolaga murakkabroq sanash topshiriqlari berilib, boshqa bolalar uchun soddaroq variantlar taklif etiladi. Bu esa har bir bolaning o‘z rivojlanish sur‘atiga mos ravishda o‘qishini ta’minlaydi. Shuningdek, kichik guruhlarda ishlash orqali pedagog bolalarga individual yordam ko‘rsatish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Shuni ta’kidlash joizki, ushbu yondashuvlar alohida-alohida emas, balki o‘zaro uyg‘un holda qo‘llanilganda yanada yuqori samaradorlikka erishiladi. Masalan, bir mashg‘ulot doirasida rolli o‘yin (faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv), multimedia vositasi (AKT) va savol-javob (interfaol metod) birgalikda qo‘llanilishi mumkin. Bunday integratsiyalashgan yondashuv bolalarning diqqatini jalb etadi, ularni faol ishtirok etishga undaydi va universal ta’lim faoliyatlarining kompleks rivojlanishini ta’minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, universal ta’lim faoliyatlarini shakllantirish jarayonida nazariy yondashuvlarni amaliy misollar bilan uyg‘unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan real pedagogik vaziyatlar asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni bolalarda mustaqil fikrlash, muloqot qilish, muammolarni hal etish va o‘z faoliyatini boshqarish kabi muhim ko‘nikmalarni samarali rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirishga oid qarorlari va farmonlari.

2. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi. *Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo‘yiladigan davlat talablari*. – Toshkent, 2020.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. *Maktabgacha ta’lim konsepsiyasi*. – Toshkent, 2019.
4. Abduqodirov A.A. *Ta’limda axborot texnologiyalari*. – Toshkent: Fan, 2018.
5. Ishmuhammedov R., Yo‘ldoshev M. *Ta’lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2017.
6. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning nazariy asoslari*. – Toshkent: Fan, 2016.
7. Sodiqova Sh.A. *Maktabgacha pedagogika*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.